

24.5.2010

Eduskunta
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta
00102 EDUSKUNTA
(stv@eduskunta.fi)

Kannanotto Tupakkalain muutokseen HE 180/2009

Tupakkalain tavoite tupakkatuotteiden käytön loppumisesta on johdonmukainen lähtökohta ja peruste kaikille laissa säädetuille kielloille ja rajoituksille.

Tupakkatuotteet eivät ole normaaleja kulutushyödykkeitä. Nykytiedon mukaan ne aiheuttavat käyttäjilleen nopeasti vaikean riippuvuuden ja ylläpitävät sitä. Ne ovat aineita, jotka sellaisinaan, palamis- ja aineenvaihduntatuotteina, ovat farmakologisesti aktiivisia ja myrkyllisiä ja aiheuttavat elimistössä solu- ja perimämuutoksia, kudosaivourioita ja lukuisia sairauksia, kuten syöpää, sydän- ja verisuoni- sekä hengityselinsairauksia. Vaarallisuutensa takia tupakka-tuotteet ovat rinnastettavissa lääkkeisiin ja kasviensuojeluaineisiin, joiden valmistusta, myyntiä ja käyttöä valvotaan.

Tupakan käyttö on keskeinen terveyden eriarvoistumisen indikaattori. Vastaavasti sen aloittamisen ehkäisy ja käytön lopettaminen ovat tehokkainta terveyden eriarvoistumista ehkäisevää toimintaa.

Tupakkatuotteiden esilläpito

Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat todenneet direktiivien 2001/37/EY ja 2003/33/EY perusteluissa, että tupakan erityisen haitalliset ja riippuvuutta aiheuttavat vaikutukset huomioon ottaen pyritään terveyden suojeleu asettamaan etusijalle.

Kuluttajansuojalaki (2:2 §) säätelee markkinoinnin hyvän tavan vastaisuutta. Markkinointia pidetään hyvän tavan vastaisena, jos siinä suhtaudutaan hyväksyvästi toimintaan, jossa vaarannetaan terveyttä. Tupakkatuotteiden esilläpito on mainontaa, joka tähtää kulutuksen lisäämiseen tai ainakin sen pitämiseen ennallaan.

Tupakkatuotteiden mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistäminen on ollut kiellettyä Suomessa vuodesta 1976 lähtien. Kun useat valtiot ovat kieltäneet perinteisen tupakkatuotteiden mainonnan, tupakkayhtiöt ovat panostaneet uusiin, vielä lainsäädännöllä säätelemättömiin, keinoihin edistää tuotteidensa menekkiä. Tupakkatuotteiden tärkeimmäksi markkinointikeinoksi on näin ollen muodostunut tuotteiden pakkaukset sekä pakkauksien esillepano vähittäismyyntipaikassa.

Tupakkatuotteiden pakkausten ja niiden esillepanon kautta luodaan bränditietoutta, etenkin tupakointia aloittaville tai sitä harkitseville lapsille ja nuorille. Tupakoitsijoiden suuri merkkiuskollisuus huomioon ottaen, on tupakkatuotteiden näyttävän esillepanon tarkoituksena houkutelua bränditietoutta levittämällä uusia asiakkaita, jotka ovat pääsääntöisesti lapsia ja nuoria. Tästä syystä Hengitysluotto esittää, että asiakkaalle annettava luettelo ei voi sisältää muuta kuin tupakkatuotteen nimen ja hinnan konekirjoitettuna tekstinä.

Liite 1 Esimerkki tupakkateollisuuden mainoskikka tupakkatuotteen myynnin edistämiseksi kohdistettuna nuoriin naisiin

Mainonta tupakkakaupassa

Tupakkalaki kieltää tupakkatuotteiden suoran ja epäsuoran mainonnan. ”Hillittykin” tupakkamainonta ja myyninedistäminen tupakkakauppojen ikkunoissa on nykyainsäädännön perusteella kiellettyä. Hengityслиitto katsoo, että tupakkakaupoille ei voi antaa erillisvapautta tupakkamainontaan ikkunoissaan.

Muu tupakkatuotteiden saatavuuden rajoittaminen

YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen artiklan 3 mukaan lapsen edun tulee olla ensisijainen aina, kun tehdään lapsia koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai muita yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. Sopimuksen toteuttamista valvova lasten oikeuksien komitea on selvästi katsonut toisessa raportissa tupakan käytön kuuluvan sopimuksen piiriin. Artikloissa 6 ja 24 mukaan tupakansavulle altistumista voidaan pitää lasten oikeuksien julistuksen vastaisena.

Tupakointi on erityisen vaarallista nuorten kasvaville kudoksille. Tupakointi aiheuttaa nuoren kasvavissa kudoksissa perimän muutoksia, joita elimistö ei tunnista eikä korjaa. Lasten ja nuorten aivot ovat paljon herkemmat riippuvuuskien syntymiselle kuin aikuisten, koska aivojen kehitys on vielä kesken. Tupakkatuotteiden sisältämä nikotiini ja muut yhdisteet muuttavat pysyvästi nuoren aivojen rakennetta ja aiheuttavat käyttäjälle voimakkaan elinikäisen riippuvuuden nikotiinista.

Hengityssairaat lapset ja nuoret altistuvat yhtä usein tupakan savulle kuin terveetkin lapset ja nuoret. Hengityssairaiden lasten vanhemmista tupakoijia on saman verran kuin väestössä yleensä. Hengityслиitto mielestä savuton ympäristö pitäisi olla itsestään selvyys kaikille lapsille ja erityisesti hengityssairaille lapsille, joilla passiivinen tupakointi lisää sairauden pahenemisvaiheita.

Alle 18-vuotiaalla ei ole oikeutta pitää hallussaan tai kuljettaa mitään alkoholijuomia ja alkoholijuoman välittäminen alaikäiselle on myös kielletty Alkoholilaisissa. Vaikka tupakkalaisissa on kielletty tupakan myynti alaikäiselle, alkoholilakia vastaavia rajoituksia liittyen hallussapitoon ja alaikäiselle välittämiseen ei ole säädetty. On johdonmukaista lasten ja nuorten terveyden suojelun kannalta kieltää myös tupakkatuotteiden välittäminen ja hallussapito. Hallussapitokieltö viestii lapselle ja nuorelle tupakkatuotteiden vaarallisuudesta ja lainsäätäjien vakavasta suhtautumisesta niiden käyttökieltöön. Tämä helpottaa aikuisten ja viranomaisten mahdollisuutta valvoa ja puuttua alaikäisten tupakointiin tähän esim. koulussa, harrastuksissa, lasten ja nuorten laitoksissa.

Nuuskan matkustajatuontimäärä

Savukkeiden matkustajatuonti kolmansista maista on rajoitettu 200 savukkeeseen. Tämä on askin päivässä polttavalla noin kymmenen päivän käyttötarve. Omaan käyttöön tarkoitetun nuuskan maahantuonnin 30 rasian rajoitus suosii nuuskaa. Tämä määrä riittää lähes kuukaudeksi.

Jos savukkeita ja EU-lainsäädännössä vaarallisuutensa takia kiellettyä nuuskaa kohdeltaisiin yhdenvertaisesti, nuuskaa saisi tuoda matkustajantuontina omaan käyttöön 5 rasiaa. Lainsäädännöllä ei ole syytä suosia mitään tupakkatuotetta.

Tupakkatuotteiden lopettamisen tukeminen

Aikaisemmin tupakkaverosta kohdistettiin ”korvamerkitetty” summa tupakkatuotteiden käytön lopettamiseen ja aloittamisen ehkäisyyn. Nyt ns. terveyden edistämisen määrärahat kohdentuvat kaikkeen terveyttä edistävään toimintaan. Hengityслиitto esittää, että savuttomuuden tukemiseen ”korvamerkittäisiin” varat tupakkaveroista, jotta päästään tupakkatuotteista vapaaseen Suomeen vuoteen 2040.

Esimerkki tupakkateollisuuden mainoskikka tupakkatuotteen myynnin edistämiseksi kohdistettuna nuoriin naisiin

Kuvaaja Jouko Keski-Järvi